

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Петрова Наталія Олександрівна

асистент кафедри приватного та соціального права

Сумського національного аграрного університету

м. Суми, Україна

Україна прагне позиціонувати себе в міжнародному суспільстві, як перспективна аграрна держава, яка ефективно здійснює заплановані реформи та намагається відповідати сучасним вимогам, умовам інтеграції та ринкових перетворень, в тому числі й в аграрному секторі економіки. Членство України в Світовій організації торгівлі та підписання Угоди про Асоціацію між Україною та країнами ЄС ставлять перед державою конкретні виклики, що пов'язані перш за все з адаптацією національного законодавства до міжнародних вимог, та створення таких умов, при яких могли би паритетно розвиватися усі форми господарювання в сільському господарстві, тим самим забезпечуючи й розвиток сільських територій.

В основі головних проблем розвитку сільських територій вбачаємо урбанізацію, депопуляцію села, зміна системи розселення, підвищення міграції населення сільської місцевості поза межі України, безробіття, низька заробітна плата, відсутність інфраструктури. Так, людина, проживаючи в сільській місцевості не відчуває соціальної захищеності, в певній мірі життєвого комфорту, не має доступу в достатній мірі (а то й взагалі) до основних соціальних послуг, зокрема, у сфері освіти та охорони здоров'я. Тобто можна констатувати прикрий факт відсутності соціального розвитку сільських територій, що підтверджується зменшенням кількості сільського населення та зменшенням (зникненням) сіл та селищ.

Так, В.П. Жушман, зазначає, що основні засади розвитку соціальної сфери села становлять собою комплекс пріоритетних економічних, правових, політичних і соціальних заходів, спрямованих на відродження села, поліпшення

організації життєзабезпечення сільського населення як структурного складника стратегії здійснення аграрної і земельної реформ [1, с. 84].

А.М. Статівка, визначає соціальний розвиток села як удосконалення на основі підвищення ефективності аграрного виробництва способу життя сільського населення, застосування нових соціальних стандартів, забезпечення робочими місцями, поліпшення умов праці, відпочинку, установа справедливого рівня оплати праці, забезпечення належними культурними, освітніми, оздоровчими, лікувально-профілактичними послугами, комунального і побутового обслуговування [6, с. 34].

Слушно зазначає О.В. Гафурова, що політика соціального розвитку села має складатися з комплексу заходів, спрямованих на забезпечення соціальної справедливості, а саме: поступове підвищення рівня та якості життя селянства, забезпечення йому гідних умов існування та гарантування конституційних прав на працю, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, культуру, житло тощо [2, с. 46].

Встановлено, що одним із основних принципів аграрного права є принцип соціального розвитку села, сільських територій, сутність якого - забезпечення впровадження соціальних стандартів і нормативів у сільській місцевості; розвитку підприємництва і розв'язання проблем зайнятості на селі; розвитку транспортного сполучення та зв'язку; удосконалення інженерної інфраструктури; розвитку житлового будівництва та комунального господарства; розвитку освіти, медичного обслуговування і культурно-дозвільної діяльності в сільській місцевості; збереження і розвитку традиційної культури регіонів; поліпшення побутового обслуговування сільського населення; розвитку фізичної культури і спорту на селі, торговельного обслуговування сільського населення; створення умов для заохочення молоді до роботи і проживання у сільській місцевості; державної підтримки розвитку депресивних сільських територій; удосконалення системи управління розвитком сільських територій [4].

Такі заходи були зафіксовані "Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року", термін дії якої вже минув. Проте, як було зазначено, незважаючи на зовнішню закріпленість принципу пріоритетності соціального розвитку села у нормативно-правовій базі чинного аграрного законодавства, механізм фактичного втілення цього принципу відзначається декларативністю [4]. Натомість забезпечення соціального розвитку села, сільських територій повинно бути основою державної регіональної політики.

На сьогодні прийнята Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, де відображені основні цілі та напрями державної регіональної політики та основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері розвитку сільської місцевості, серед яких слід зазначити наступні: поліпшення транспортної доступності в межах регіону (покращення транспортної доступності сільських населених пунктів); розвиток сільської місцевості (надання державної підтримки для підвищення рівня облаштування сільської місцевості, розвиток інфраструктури); розвиток інтелектуального капіталу (забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців та робітничих кадрів для задоволення потреб регіонів); підвищення рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів; розвиток підприємницького середовища та конкуренції на регіональних товарних ринках (зменшення бар'єрів входу-виходу до бізнесу, спрощення процедури та збільшення обсягів надання державної фінансової підтримки суб'єктам малого підприємництва; збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій (розвиток зеленого туризму); диверсифікація джерел енергопостачання та підвищення рівня енергоефективності в регіонах; підвищення стандартів життя в сільській місцевості (підвищення рівня благоустрою, підвищення рівня соціальної захищеності жителів села шляхом їх залучення до системи соціального страхування та пенсійного забезпечення осіб, особливо зайнятих в особистих селянських господарствах, поліпшення житлових і соціально-побутових умов,

надання соціальних послуг); модернізація системи освіти; створення умов для продуктивної праці населення, розвиток сфери охорони здоров'я, забезпечення соціокультурний розвиток, надання якісних послуг транспорту та зв'язку [5].

Для реалізації даної Державної стратегії, задля того, щоб даний документ не залишався лише на папері, необхідний чіткий механізм її реалізації, що фіксується у додаткових нормативно-правових актах з покроковими інструкціями з використанням та застосування наявних інструментів. Вказані заходи повинні забезпечуватися відповідним фінансовим підґрунтям. Як зазначила О.В. Гафурова, ухвалюючи численні нормативно-правові акти, які не мають механізмів реалізації, держава може лише «гарантувати» сільським мешканцям подальше зубожіння, найнижчий рівень життя, прогресуюче безробіття, соціальну незахищеність [2, с. 45]. Так, як протягом багатьох років бюджету катастрофічно не вистачало забезпечити достатній рівень розвитку сільських територій, що призвело до тотальної збідності села.

В сучасних умовах здійснюється реформа децентралізації – це передача повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування. Метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів [7]. Тож, застосовуючи механізми децентралізації, об'єднані територіальні громади можуть самостійно вирішувати напрямки та обсяг використання наявних коштів, що є реальною можливістю розвитку сільських територій, соціального розвитку села. Так, громади самостійно формують і наповнюють свої бюджети з податків, які залишаються у їхньому розпорядженні та отримують напряду від держави фінансову підтримку. Ці громади самі вирішують, наприклад, як і коли будувати школи, відкривати медичні кабінети чи ремонтувати дороги.

Гроші від держави надходять до місцевих бюджетів у вигляді субвенцій, які йдуть виключно на освіту та медицину в громадах, зокрема на зарплати

вчителям та лікарям, та дотацій з різноманітних державних фондів, зокрема, з Фонду регіонального розвитку [3]. Негативним проявом децентралізації є зникнення неплатоспроможних громад.

Слід зазначити, що під час проведення запланованих реформ, що направлені, зокрема, на розвиток аграрного сектору економіки, сільських територій, соціального розвитку села, необхідно здійснювати комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків проведеного реформування, усвідомлюючи, що за кожною зниклою, зубожілою сільською територією, знаходяться люди.

Використані джерела

1. Аграрне право України : підруч. / за ред. В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана. – Х. : Право, 2003. – 240 с.
2. Гафурова О.В. Політика соціального розвитку села: правові аспекти / О. В. Гафурова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. - 2012. - Вип. 173(3). - С. 41-48.
3. Децентралізація в Україні: процес йде важко, але йде - стаття Deutsche Welle. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/3354>
4. Єрмоленко В.М. Аграрне право України: навчальний посібник / В.М. Єрмоленко. – 2012. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mego.info>
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
6. Статівка А.М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні / А.М. Статівка. – Х.: Право, 2007. – 208с.
7. Суть реформи органів місцевого самоврядування (децентралізації). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf